

Dariusz Magier

Symposium naukowe pt. „Uroczysko
Baran 1944-1945”, Kąkolewnica
Wschodnia 11 czerwca 2007

Radzyński Rocznik Humanistyczny 5, 303-306

2007

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

Symposium naukowe pt. *Uroczysko Baran 1944-1945, Kąkolewnica Wschodnia 11 czerwca 2007*

W dniach 10-11 czerwca 2007 r. zorganizowano największe jak dotychczas obchody uroczystości rocznicowych związanych z mordem żołnierzy polskiego podziemia niepodległościowego przez sowieckie NKWD i Informację Wojskową *Lu-dowego* Wojska Polskiego na uroczysku Baran w Kąkolewnicy w latach 1944-1945. Zwyczajowym uroczystościom religijno-patriotycznym towarzyszyło sympozjum naukowe współorganizowane m.in. przez Radzyńskie Stowarzyszenie Inicjatyw Lokalnych, Urząd Gminy w Kąkolewnicy Wschodniej oraz Archiwum Państwowe w Lublinie Oddział w Radzynie Podlaskim.

Pretekstem do zorganizowania sympozjum były tragiczne wydarzenia, jakie rozegrały się w Kąkolewnicy w okresie stacjonowania tu Sztabu, Sądu Wojskowego i Informacji Wojskowego 2 Armii WP w okresie od jesieni 1944 do przełomu stycznia i lutego 1945 r. W pobliżu wysiedlonej częściowo wsi znajdowały się również dwa obozy sowieckiej NKWD, w których przetrzymywano Polaków podejrzanych o „działalność kontrewolucyjną”, oraz agendy GRU (sowieckiego wywiadu wojskowego). Do Kąkolewnicy zwożono żołnierzy polskiego podziemia niepodległościowego organizacyjnie związanych z Armią Krajową, Zrzeszeniem „Wolność i Niezawisłość”, Narodowymi Siłami Zbrojnymi i Batalionami Chłopskimi, „sądzono”, rozstrzeliwano i zakopywano na pobliskim uroczysku „Baran”. Stąd miejsce to powszechnie określa się dziś mianem „Małego Katynia” bądź „Podlaskiego Katynia”. Wciąż nie jest znana liczba zamordowanych tu osób. Szacunkowe dane mówią o kilkuset ofiarach, ale padają też liczby 1300-1800 zabitych.

Stan szczątków i ich usytuowanie w mogiłach świadczą o wyjątkowej brutalności komunistycznych organów represji oraz ogromie cierpienia ofiar. Skazani mieli ręce i nogi związane kablami metalowymi, ręce wykręcone były do tyłu. W chwili zgonu niektóre ofiary miały łamane kości podudzi i ramion, czaszki noszą ślady urazów mechanicznych zadanych z dużą siłą tępym i twardym narzędziem. W kościach czaszek widnieją obrażenia postrzałowe świadczące o tym, że ofiary ginęły od strzałów oddawanych w tył lub bok głowy. Jak dotąd nie zdołano zidentyfikować żadnej z ofiar, ale wydobyte z grobów podczas ekshumacji przedmioty: buty, łańcuszek ze szczątkami szkaplerza, pierścionek z orzełkiem, haftowana polska gwiazdka wojskowa, okładki modlitewnika, dwa wojskowe przedwojenne mosiężne guziki mundurowe, mosiężny wojskowy orzełek – świadczą, że zabił ich żołnierzami podziemia niepodległościowego. W chwili śmierci rozstrzeliwani mieli na sobie grube okrycia wierzchnie lub kozuchy, co wskazuje, że egzekucje były wykonywane późną jesienią lub w zimie. W miejscu ekshumacji odnaleziono także dużą liczbę łusek pochodzących z naboju produkcji radzieckiej z roku 1944.

Kąkolewnicki epizod wpisany jest w ogólnopolski proces krwawego zdobycia władzy przez komunistów po drugiej wojnie światowej. Nie dziwi zatem, że konferencja wykraczała poza tematykę kąkolewnicką i objęła wiele aspektów sowie tyzacji Polski w latach 1944-1956.

Jako pierwsi swoje referaty wygłosili przedstawiciele Oddziału Instytutu Pamięci Narodowej w Lublinie. Marcin Dąbrowski przedstawił obraz aparatu bezpieczeństwa i miejsca zbrodni komunistycznych na Lubelszczyźnie w latach 1944-1956. Na zgromadzonych, zwłaszcza kombatantach, których pamięć obejmowała te straszne czasy, wrażenie wywarło zwłaszcza przypomnienie sposobów tortur stosowanych przez ubeków i nieludzkich warunków, w których siły przymusu namiestników Kramla przetrzymywały polskich patriotów. W tej dziedzinie niechlubnie wstąpił się zwłaszcza Powiatowy Urząd Bezpieczeństwa Publicznego w Tomaszowie Lubelskim, który z tego względu określano potocznie mianem *Smocza Jama*.

Michał Durakiewicz zaprezentował najnowsze badania dotyczące Informacji Wojskowej WP jako narzędzia komunistycznego aparatu represji. Szczegółowo przedstawił formację, która bezpośrednio odpowiedzialna była za krwawe wydarzenia, jakie miały miejsce w Kąkolewnicy na przełomie 1944 i 1945 r.

Wielkim nieobecnym na sympozjum był Jan Kołkowicz, kombatant Zrzeszenia „Wolność i Niezawisłość”, badacz dziejów polskiego podziemia niepodległościowego i regionalista, którego zasługą było współuczestnictwo w przygotowywaniu konferencji. Z powodu poważnej niedyspozycji zdrowotnej (zmarł kilka dni później) nie mógł uczestniczyć w sesji naukowej. Jego referat zatytułowany *Uroczysko Baran. W kręgu zbrodni* – przypomnienie głównych wydarzeń związanych z zagadnieniem oraz dziejów przywracania pamięci o pomordowanych w Kąkolewnicy – przedstawił Ryszard Turyk.

Ryszard Turyk zaprezentował również własne opracowanie dotyczące ogólnych faktów związanych z przejmowaniem władzy przez komunistów i odbywającym się równocześnie zakłamywaniem prawdy o tych, którzy do końca stali na straży niepodległości Rzeczypospolitej.

Józef Geresz w swoim referacie omawiającym wydarzenia na kolonii Nowiny w 1943 r. skupił się zwłaszcza na przekłamaniach dotyczących „grzechu założycielskiego” Polski Ludowej w dotychczasowej literaturze historycznej. Jego ekspresyjne wystąpienie wywołało żywą reakcję zgromadzonych, którzy licznie włączyli się do dyskusji na temat trudności w okłamywaniu historii i likwidowaniu białych plam.

Tematykę zakłamań kontynuował Jerzy C. Malinowski, który wystąpił z referatem pt. *Walka Polaków o niepodległość z rosyjskim najeźdźcą i ich męczeństwo w najtrudniejszym okresie niewoli 1944-1955*. Referent prezentował przykłady propagandowych określeń komunistycznej nowomowy nadal, mimo przemian 1989 r., funkcjonujące w polskiej historiografii i nawoływał do przeciwstawienia się paradygmatowi marksistowskiej metodologii.

Jako ostatni wystąpił Piotr Gawryszczak, który szeroko omówił zagadnienie oporu podziemia poakowskiego wobec komunistycznych rządów w Inspektoracie Lublin.

Plonem kąkolewnickiego sympozjum było zaprezentowanie najpełniejszego dotychczas kompendium wiedzy na temat mordów członków polskiego podziemia niepodległościowego spoczywających na uroczysku Baran, na tle pacyfikacji patriotycznie zorientowanych środowisk i formacji, mimo tragicznej sytuacji trwających na barykadzie wolności Polski. Konferencja spotkała się z żywym przyjęciem, które najlepiej świadczy o gładzie podobnych imprez wśród lokalnych środowisk tak bogatej w istotne wydarzenia dziejowe Ziemi Lubelskiej.

Dariusz Magier

Marcin Dąbrowski przedstawił obraz aparatu bezpieczeństwa i miejsca zbrodni komunistycznych na Lubelszczyźnie w latach 1944-1956.

Michał Durakiewicz zaprezentował najnowsze badania dotyczące Informacji Wojskowej WP jako narzędzia komunistycznego aparatu represji.

Ryszard Turyk zaprezentował fakty związane z przejmowanie władzy przez komunistów.

Konferencja spotkała się z żywym przyjęciem, zwłaszcza kombatantów i osób pamiętających powojenny okres sowietyzacji kraju.

Przedstawiciele organizatorów uroczystości: Zbigniew Makarski - radny Powiatu Radzyńskiego i Stefan Szańkowski - sekretarz Urzędu Gminy w Kąkolewnicy Wschodniej